

Komunisti su franjevce ubijali na raznim mjestima

POZNATA UKOPNA MJESTA UBIJENIH HERCEGOVAČKIH FRANJEVACA

Puk je od samog početka častio svoje ubijene duhovne pastire

► Piše: fra Ante Marić

Partizani su u Hercegovačkoj franjevačkoj provinciji Uznesenja BDM ubili šezdeset i šest franjevaca na petnaest različitih mjesta (ako se Križni put uzme kao jedno mjesto). Ni u jednom slučaju nema autentičnih svjedočenja o tim krvavim zločinima¹, stoga je otežan svaki pokušaj saznanja o istini i okolnostima pod kojima su fratri uistinu mučeni i ubijani. S vremenom je utvrđeno gdje su i koji fratri ubijeni te gdje ukopani.² Zahvaljujući ustrajnosti Hercegovačke franjevačke provincije, slijedi popis mjesta njihova ukopa. O mjestima ubojstava već se pisalo u prvom broju ovoga našeg glasila.

Franjevačka grobnica u crkvi na Širokom Brijegu

Ova se grobnica nalazi u niši desne bočne lađe gledano prema oltaru. U nju su 1. srpnja 1971. ukopani posmrtni ostatci osamnaest fratara. Ekshumacije su obavljene tijekom 1969. u ratnom skloništu na Širokom Brijegu i u Mostarskom Gracu. Posmrtni ostatci ubijenih fratara spremljeni su u limene sanduke te čekali pravi trenutak i prigodu za ukop. Kročilo je vrijeme političkog opuštanja komunističkog pritiska, tzv. Hrvatsko proljeće. Hercegovački fratri i Provincija kao da su ga jedva dočekali. Zanimanje za pobijene fratre nikad u srcima hercegovačkih franjevaca nije jenjavalo, a sada je postalo i te kako aktualnim. Najbolje svjedočanstvo o tom vremenu jest isječak iz Kronike franjevačkog samostana Široki Brijeg.

Hercegovački franjevci nikada nisu zaboravljali svoju pobijenu braću. Danas je Široki Brijeg proglašen središnjim žrtvoslovnim mjestom Provincije.

Fratri su zajedno s narodom 20. i 27. lipnja te 1. srpnja upriličili veliko trodnevlje. Sve je počinjalo od kapelice sv. Ante u Klancu. O tome što se uistinu događalo zapisano je u Kronici:

1. Okupljanje vjernika u Klancu. Sveti obredi počet će u 9 sati pjesmom «Čuj nas majko»; kratak nagovor (smisao hodočašća) i zborna molitva.
2. Formiranje procesije i polazak prema svetištu. Putem se moli krunica. Iza svakog desetka jedna Gospina pjesma.
3. Na ulazu u crkveno dvorište vjernicima dolazi u susret svećenik s ministrantima. Zajedno prosljede do crkvenih vrata. Zborna deklamacija. Pozdravni govor.
4. Ulazak u crkvu s pjesmom «Zdravo Djevo».
5. a/ Svečano unošenje kipa u crkvu.
b/ Pjevanje Gospih litanija, obilaženje oko kipa i početak ispovijedanja.
6. U 11 sati misa i propovijed (propovijeda o. Provincijal)
7. Zahvalnica (Tebe Boga hvalimo)
8. Ispraćaj Hodočasnika.³

Dana 1. srpnja 1971. provincijal fra Rufin Šilić »saopćio je službeno odluku proširenog definitorija o hodočašću Provincije na Široki Brijeg« i oglasio je u službenom glasilu *Mir i Dobro* (1971./3). U toj je odluci donesen i cijeli program hodočašća i sv. mise, te molitava i pjesama.

»Prošireni definitorij donio je odluku da na 1. srpnja 1971. sva braća ove Provincije naprave jedno pokorničko hodočašće na Široki Brijeg.

Dan uoči toga hodočašća neka svatko posti, i to onako kako su to činili naši stari, t. j. o kruhu i vodi. Na sami dan neka svi dođu pješice na Široki Brijeg. Oni iz velike daljine neka

¹ Iznimka je slučaj na Kočerinu kojemu je svjedokom bila fra Andrijina majka i fra Valentinova sestra Šima. Ona je ispričala kako se zločin dogodio, ali imena zločinaca nije nikada rekla.

² Najviše zahvaljujući potajnom pričanju preživjelih fratara, sklapanjem mozaika u razgovoru s članovima obitelji, te konačno zaključivanjem bez autentična dokaza. Naime, partizani su sve zločine činili s namjerom da ne budu otkriveni, u potpunoj zapovijedi tajnosti i pod najstrožom prijetnjom.

³ Kronika franjevačkog samostana Široki Brijeg, 20. lipnja 1971. Kroniku je pisao ondašnji gvardijan fra Jozo Pejić.

barem negdje “na pomol” Širokog Brijega iziđu iz vozila i pješače. Starci i bolesnici neka ne dovode u opasnost svoje zdravlje. Toga dana bit će zajednička koncelebracija i duhovna obnova za mjesec lipanj.

Braća koja imaju kakvo nadahnuće s obzirom na to hodočašće neka to nekako saopće o. Provincijalu.«⁴ Kronika za isti dan nastavlja:

»Program:

A – 1. srpnja – procesija iz Klanca.

Dolazak na Široki Brijeg po mogućnosti pješke. Do 9 sati okupljanje u Klanca. U 9 sati polazak iz Klanca u procesiji. Putem se moli slavna krunica i pjevaju Gospine pjesme.

B – Bogoslužje – Gospa; franjevačko bratstvo u Hercegovini ...

C – Koncelebracija Provincije u 12 sati ...

D – Agape kod kolibe graditelja samostana na Spaši. Samostan Široki Brijeg pripremio je meso i kruh, a ostali drugo.

E – Molitveno-komemorativna procesija: Naša povijest s Gospom na Širokom Brijegu – 14 sati ... (Prijenos relikvija pokojnih fratara iz skloništa u bašči u crkvu i stavljanje istih pod oltar sv. Franje)

Procesiju od 129 fratara iz Klanca predvodio je provincijal fra Rufin Šilić. Bio je to veličanstven i neponovljiv prizor. Širokobriješka braća – čuvari svetišta – sačekali su ih u svetištu okupljeni oko zavjetnog kipa Širokobriješke Gospe. Dirljivo je bilo promatrati kako fratri samostana skupa s Gospom dočekuju cijelu Provinciju. Gvardijan fra Jozo Pejić pozdravio je Provincijala i svu braću. Provincijalu je predao prvo zvonce u širokobriješkom samostanu, krunicu i popis novaka. Braća redom od ganuća plaču.

⁴ Isto, 1. srpnja 1971.

⁵ Isto, 1. srpnja 1971. provincijal je zapisao: »1. VII. 1971. Hodočašće Provincije u Marijinoj Godini. Postili smo jučer o kruhu i vodi. Danas smo pješačili i zatim molili, a u podne koncelebrirali “pro bono Provinciae”: 78 nas u koncelebraciji. Izveli smo pokornički program. Sretni i mi, a vjerojatno i naša nebeska Majka. Dočekani bratski od braće na Š. Brijegu. Zahvalni našim starim ocima, sjedinjeni u ljubavi i s vedrim pogledom u budućnost. Fra Rufin Šilić, provincijal«. Potpisalo se stotinu i šest fratara.

⁶ Matična knjiga hercegovačkih franjevaca, str. 34 i 34A, br. 303., »Die 21. V. 1945. in Kočerin in domo parochiali – uti parochus loci – nocte in festa Pentecostes, praemissa confessione coram sororis filio r. P. Andrea Topić interfectus, adstante sorore et eiusdem filio.«

Provincijal fra Rufin Šilić napisat će na sljedećoj stranici o našem hodočašću nekoliko rečenica i potpisati se, a zatim će se potpisati ostala braća koji budu na skupu.«⁵

Nakon svega sva su se braća fotografirala pred širokobriješkom bazilikom.

Franjevačka grobnica u širokobriješkoj crkvi otvorena je ponovno 2007. da bi se 9. listopada u nju ukopala identificirana braća ubijena u Zagvozdu. Pokopao ih je general reda fra José Rodríguez Carballo. Tom su prigodom u misnom slavlju i ukopu sudjelovala sva braća iz Provincije i desetak tisuća vjernika.

Sljedeći je put franjevačka grobnica otvorena 29. studenoga 2009. radi ukopa identificiranog brata ubijenoga u Vrgorcu. Sv. misu i obred pokopa predvodio je provincijal fra Ivan Sesar uz sumišništvo mnoge braće i molitve mnoštva.

Godine 2014. u grobnicu će 7. veljače biti ukopana još dvojica identificirane braće ekshumiranih 2010. na Tomića njivi u Ljubuškom.

U franjevačkoj grobnici u crkvi na Širokom Brijegu ukopana su, dakle, tijela dvadeset i dvojice braće. S još dvojicom koji će biti tu ukopani riječ je o ukupno dvadeset i četiri posmrtna ostatka ubijenih hercegovačkih franjevaca.

U Mostarskom Gracu ubijeni su: fra Krešimir Pandžić, fra Augustin Leopold Zubac, fra Roland Zlopaša, fra Zvonko Grubišić, fra Rudo Jurić i fra Kornelije Sušac.

Ubijeni na Širokom Brijegu: fra Marko Barbarić, fra Stanko Kraljević, fra Ivo Slišković, fra Krsto Kraljević, fra Arkandeo Nuić, fra Dobroslav Šimović, fra Tadija Kožul, fra Borislav Pandžić, fra Žarko Leventić, fra Viktor Kosir, fra Stjepan Majić i fra Ludovik Radoš.

Ubijeni u Zagvozdu: fra Melhior Prlić, fra Julijan Kožul i fra Zdenko Zubac.

Ubijen u Vrgorcu: fra Maksimilijan Jurčić.

Ubijeni u Ljubuškom: fra Slobodan Lončar i fra Martin Sopta.

Franjevačka grobnica u Kočerinu

U Kočerinu su ubijeni fra Valentin Zovko⁶ i fra Andrija Topić⁷. Ukopani su u groblju u Kočerinu podno župne crkve. Bio je to krvav noćni pohod komunističkih

bogoslovijske, ubijeni su u noći s 4. na 5. lipnja 1945. u Maceljskoj šumi na lokalitetu zvanu Lepa Bukva. Tijela su im 1992. ekshumirana u skupini od 1.163 drugih ubijenih. Nalazili su se u jami IVD s još osamnaest svećenika, fratara i bogoslova. Ukopani su 22. listopada 2005. u Maclju u kripti novoosnovane crkve Muke Isusove u župi Đurmanec. Tijela su im neidentificirana iako su kosti svih spomenutih cijelo to vrijeme (1992. – 2005.) bile na patologiji na Šalati u Zagrebu, u vrećama za smeće. Kostu su im, naime, u tijeku ekshumacije pomiješane.

O tome svemu saznajemo iz Kronike franjevačkog samostana u Krapini koju je pomno bilježio i tako ove krvave događaje oteo zaboravu ondašnji gvardijan fra Ostijan Ostrognaj. U Kronici je zapisano:

»20. 5. na same Duhove vraćaju se cijele kolone iz Slovenije, osobito oni «povratnici», koje su Englezi i Amerikanci predali jugoslavenskoj vojsci. Sabiralište je bilo u Đurmancu i u Krapini pred pučkom školom. O. Gvardijan je dočuo da su tamo neki franjevci, pa ih je posjetio i pozvao u samostan da se odmore i okrijepe, jer nisu jeli već preko 10 dana. K nama su došli: Dr Josip Gunčević, ravnatelj gimnazije u Brodu i kateheta, r. 1895., o. Ante Katavić, župnik, r. 1902., o. Karlo Grabovičkić, vikar, r. 1912., o. Ivan Ivanović, kapelan, r. 1916., fra Vitomir Mišić, bogoslov, r. 1921., fra Do-

magoj Čubela, bogoslov, r. 1924., fra Alfons Katavić, maturant, r. 1924., fra Paškal Vidović, brat laik. Svi ovi su provincije Bosne Srebrene. Zatim fra Metod Puljić, župnik, r. 1912., o. Darinko Mikulić, mladomisnik, r. 1919., fra Julijan Petrović, bogoslov, r. 1923., ova trojica su članovi hercegovačke provincije. Kod prečasnog župnika su bili: Jozo Perčinlić, kateheta, r. 1909., Marijan Ivandić, župnik, r. 1902., Miroslav Radoš, župnik, r. 1910., Nikola Duvančić, bogoslov, r. 1923., Dragutin Turalija, bogoslov, r. 1923., članovi vrhbosanske nadbiskupije, a Vjekoslav Terzić, župnik, r. 1906. i Dragan Čapo, bogoslov, r. 1917. članovi su đakovačke biskupije. Drugi dan smo zamolili Kotarski narodni odbor za propusnice ovih svećenika i bogoslova, ali nam je rečeno, da čekamo. Sad je stigao u samostan i na župni dvor jedan funkcioner Ozne, popisao svakog pojedinog i naredio je, da se ne udaljuju, nego neka budu svi zajedno ili u samostanu ili na župnom dvoru. Kako je kod nas bilo više mjesta, oni iz župnog dvora pređu u samostan i bilo je njima zabranjeno udaljavati se, a o. gvardijanu naloženo da pazi, inače će odgovarati. Tu su bili kao u logoru.

23. V. ovima se pridruže dovedeni od Ozne: Nikola Ilijić, svećenik senjske biskupije, r. 1913., Stjepan Štromar, bistrički kapelan, r. 1915. i Branko Kukolja, bogoslov iz Marije Bistrice r. 1921. Svi su bili više puta saslušani i bilo im je obećano, da će dobiti propusnice i vratiti se u svoje Kotare, gdje će se saslušati ih, i ako nisu krivi, pustiti ih kući. Kako je to prilično dugo trajalo, da ih nisu otpremili u njihove Kotare, a mi nismo bili baš kod živežnih namirnica, o. gvardijan je išao pitati na Oznu, dokle će držati te ljude u samostanu, a oni odgovore, još malo.

4. VI. svi ovi naši logoraši pozvani su oko 9 sati ujutro na Oznu, neki prije podne, neki poslije radi "saslušanja". Morali su si ponesti stvari, ako su htjeli, to je bio znak da se više neće vratiti. Reklo im se, da će u Varaždin. Površno ih se ispitalo i onda su ih smjestili u jednu sobu drugog kata. Pod večer ih je posjetio o. gvardijan i donio im za put nešto hrane. Čuvši i vidjevši sve okolnosti, rekao im je da neće u Varaždin, nego u Macelj. I doista na večer u 10 sati ugasla se sva električna svjetla, čuo se štopot motora njihovog kamiona, te je odjurio put u Macelj, u klaonicu tolikih nevinih žrtava. Prema svim podacima i okolnostima tamo su pogubljeni u noći između 4. i 5. lipnja. Veri martyrs pro fide et patria! Orate pro nobis!

O. fra Karlo Grabovičkić je bio tih dana bolestan od dizenterije. I on bi morao s njima otići, ali smo ih sklonili, da ga puste, dok ne ozdravi. Njega su 7. lipnja odnijeli na nosilima u vojničku ambulantu. Na blagdan Srca Isusova, dne 8. lipnja, oko podneva, tu u ambulanti ga našao o. gvardijan i donio mu neke stvari, a drugi dan u subotu ga već nije bilo, navodno da je prevežen autom u Varaždin. Neki su ga vidjeli 8. lipnja oko 2 – 3 sata po podne, da ga vode na Oznu, a odande mu se trag zauvijek za-

koljača. Sve je vidjela i preživjela fra Andrijina majka i fra Valentinova sestra Šima Topić. Unatoč komunističkim prijetnjama i lažnim okrivljavanjima »škripara« za ubojstvo kočerinskih fratara, narod je dobro znao tko ih je ubio i svi su vjernici uciviljenoga Kočerina hrabro i bez straha bili na ukopu. Fratri su grobnicu uredili sedamdesetih godina prošloga stoljeća.

Franjevačka grobnica u Čitluku

Svjedočanstva o ubojstvu i mjestu ukopa čitlučkih fratara u svom dopisu daje fra Kamilo Milas: »...Fra Jako Križić župnik u Čitluku. U petak po noći ubijen i pokopan u Podadvor – Čitluk. Dok su ga tjerali iz kuće na mjesto stratišta rekao je: "Ja znam šta vi mislite. Puštite me da se malo pomolim." Klekao je pred grobljem i tako su ga ubili. Bio je petak po svetom Blažu. Pokopan je u našu grobnicu. Fra Pile Gašpar, župnik u Gradnici-

ma! Fra Ćiril Ivanković, kapelan u Gradnicima. Skupa, utorak noću po svetom Blažu dotjerani u Čitluk. Iste noći ubijeni u Čitluku kod stare škole na glavici gdje je kuća Miroslava Grgića iz Drinovaca ... Fra Pile i fra Ćiril preneseni su u groblje Podadvor u Čitluku u našu zajedničku grobnicu ...«⁸

O istim fratrima imamo i svjedočanstvo koje je istražio fra Kornelije Kordić: »... svi se slažu da su sva trojica ubijena na području Čitluka, ali podaci – govori – priče se razlikuju u mnogo čemu. Jedino sam za fra Jaku Križića dobio odgovor, koji smatram vjerodostojnim i istinitim od Kate Primorac – Lukasović rođene Volarić i udate za Tomu Primorca Lukasovića iz Čitluka. Ona je rođena 3. 3. 1911. Još je živa i vrlo svježe izgleda. Ona tvrdi da je njezin otac Martin Volarić iz Čitluka, umro 12. 4. 1971. g., pokopao pok. Fra Jaku Križića kojeg je ona poznavala kao dobra i fina svećenika. Uvečer – ona se ne sjeća datuma – Martin je čuo jauk i riječi: zašto me tučete. Nisam ništa kriv. Rano izjutra otišao je prema groblju i našao ga pokraj zida izvan groblja krvava, isprebijana posebno po grudima. Još je pokazivao znakove života. Prenijeli su ga s njim još dvojica u groblje i pokraj jedne rupe oprali, očistili od prljavštine i krvi. Našli su nekoliko daske i uokvirili i tako nakon kraćeg vremena, kad već nije pokazivao nikakve znakove života, zakopali. Kasnije su njegove kosti prenesene u zajedničku franjevačku grobnicu u groblju Podadvor i tu se nalaze zajedno s kostima fra Filipa Gašpara i fra Ćirila Ivankovića ...«⁹

U franjevačkoj grobnici, dakle, u Čitluku u groblju Podadvor počivaju tijela trojice ubijenih hercegovačkih franjevaca.

Franjevačka grobnica u Međugorju

U Međugorju je ubijen fra Križan Galić te ukopan u groblju Kovačica.¹⁰ Bio je već starac, iscrpljen dušobrižničkom djelatnošću po mnogim hercegovačkim župama. Slovio je kao redovnik i svećenik sveta života. Tih i skroman.

Macelj, župa Đurmanec

Trojica hercegovačkih franjevaca fra Metod Puljić, župnik u Izbičnu, fra Darinko Mikulić, mladomisnik, i fra Julijan Petrović, klerik jednostavnih zavjeta i student

⁷ Isto, str. 64 i 64A, br. 572., »Die 21 Maji 1945. in Kočerin – praemissa confessione coram avunculo P. Valentinus Zovko, – uti absolvens Theologiae – glande plumbae in domo parochiali occisus.«

⁸ Fra K. MILAS, Franjevačka rezidencija Čitluk, Čitluk, 12. ožujka 2005. Vlastoručno potpisana izjava u pismohrani Vicepostulature.

⁹ Fra K. KORDIĆ, Župni ured Čitluk, 8. svibnja 2006., Predmet: *Odgovor na pismo Povjerenstva*. Iskaz s vlastoručnim potpisom fra Kornelija Kordića čuva pismohrana Vicepostulature.

¹⁰ Matična knjiga hercegovačkih franjevaca, str. 28. i 28A, br. 249., »Die 30. X. 1944. in Međugorje – ubi erat commensalis. Ubijen bombom ubačenom kroz prozor u župski stan. Pokopan u groblju Kovačica.«

meo. Drži se, da je i on ubijen u Macelju u noći između 8. – 9. lipnja.«¹¹

Zapisano u Kronici krapinskog samostana potvrđuje i Nikolaj Tolstoj:

»... među onima koji su repatriрани bila je skupina od dvadeset i pet svećenika. U svibnju 1990. primio sam pismo jedne gospođe iz Zagreba, profesorice Paule Friben, čiji je brat, velečasni Stjepan Stromar, bio jedan od njih. Ona mi je napisala slijedeće: "... došao je do sela Krapina blizu Zagreba, gdje je završio prvi dio njihova žkrižnog puta'. Ondje su zaustavljeni i smješteni u franjevački samostan što ga je Ozna koristila kao partizanski zatvor. U noći između 3. i 4. lipnja svi su odvedeni u nepoznatom pravcu. Od toga dana, 4. lipnja 1945., zameo im se svaki trag. Svi upiti o njima ostali su bez odgovora. Pretpostavlja se da su smaknuti kod Maceljske gore, sjeverno od Krapine."«¹²

A cijeli ovaj događaj posve rasvjetljava Fran Živičnjak, kome 21. svibnja 1945. »od sigurne smrti« život spašava »tadašnji partizanski vodnik koji je bio najodgovorniji i najpovjerljiviji stražar Vojne Ozne u Krapini Mladen Šafranko, partizanskog imena Marijan«. Fran je bolne događaje nosio u duši i 1990. zamolio Mladena da ispriča o svemu u čemu je sudjelovao i što je vidio. I doista, Mladen Šafranko je pristao te sve ispričao ondašnjoj Saborskoj komisiji RH za utvrđivanje žrtava Drugoga svjetskog rata i poraća. »Tu su ih ukrkali (svećenike) zajedno s pratiocima među kojima je bio Mladen Šafranko. Imao je zadatak da ih tijekom vožnje veže žicom koju je, po njegovu kazivanju, imao u kamionu već izrezanu i pripremljenu. Na moj upit zašto ih je vezao pojedinačno odgovorio je da ih je na taj način lakše ubijati pojedinačno. Po pričanju Šafranka u kamionu su franjevcima skinuli habite ... Osim toga kamiona još je jedan kamion sa 60 utovarenih hrvatskih časnika istodobno krenuo put Lepe Bukve. Istovarili su ih kod stare lugarske kuće Freuden-

Krivnjom vlasti kosti ubijenih svećenika, redovnika i bogoslova u Macelju nisu identificirane, ali su nakon nedostojna ležanja na tavanu bolnice na Šalati u Zagrebu dostojno pokopane u crkvi Muke Isusove u Macelju. Međutim, samo mjesto njihova ubojstva još je neobilježeno. Do kada?

reich u Lepoj Bukvi a tamo ih je čekao komandant vojne Ozne Stjepan Hršak.¹³ Prema izjavi Mladena Šafranka, kako je bila ljetna noć, svećenici i franjevci su shvatili da ne idu na sud u Varaždin, te da ih je u Krapini Fizir zavarao i krenuli su pješice oko 200 metara do pripremljene jame. Osim Đurkina i Šafranka u pratnji je bio i sam komandant Hršak, a pratio ih je velik broj naoružanih partizana – dobrovoljaca. (...) Kada su došli do jame, prvo je ubio najstarijega među njima dr. Josipa Gunjčevića ... Nakon njega ubijao je po redu ostale pu-

cajući im također u glavu. Putem prema jami ti mučenici odbacivali su krunice, medaljice i komadiće kordi (pasića, o. fra A. M.) da bi na taj način označili svoj posljednji put prije smaknuća. Drugi dan su te uspomene pokupila mala školska djeca i odnijeli ih u Franjevački samostan u Krapini, gdje se i danas čuvaju kao relikvije pobijene braće.«¹⁴ Dr. Stjepan Kožul, tajnik Zagrebačke nadbiskupije, potpisuje »Predgovor svjedočanstvu Frana Živičnjaka o maceljskim žrtvama«¹⁵

Sv. misu zadušnicu za sve pobijene na Macelju, a na osobit opet način za ubijene svećenike i redovnike, te blagoslov temelja crkve Muke Isusovo u Macelju, uz obred ukopa 22. listopada 2005. obavio je kardinal i zagrebački nadbiskup Josip Bozanić.

Zaključak

Od ukupno ubijenih 66 hercegovačkih franjevaca znamo za ukopna mjesta njih trideset i trojice:

na Širokom Brijegu u crkvi	22 + 2
u Kočerinu	2
u Čitluku	3
u Međugorju	1
u Macelju	3

Još ne znamo za grobove njih trideset i tri, točno pola. ✍

¹¹ Iz Kronike franjevačkog samostana u Krapini, pogl. XXI., »Veri martyres pro fide et patria«, str. 104./105. i dalje.

¹² N. TOLSTOJ, *Ministarski pokolji: Bleiburg, Kočevski Rog*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1991., str. 133.

¹³ Stjepan Hršak još je živ. Mladen Šafranko (1996.) i Fran Živičnjak (1998.) umrli su pod dvojbenim okolnostima.

¹⁴ F. ŽIVIČNJAK, *U vječni spomen*, Udruga Macelj 1945., Zagreb, 1998., str. 28. – 29.

¹⁵ *Isto*, Zagreb, 31. svibnja 1997., na blagdan Majke Božje Kamenitih vrata, Zaštitnice grada Zagreba, str. 7. – 11. U »Predgovoru svjedočanstvu Franu Živičnjaku...« između ostaloga stoji: »Osobno sam više puta razgovarao s gospodinom Franom Živičnjakom o tragediji našega naroda, posebice o maceljskim žrtvama ... koje je don Stjepanu bilo važno jer je spremio knjigu o žrtvama u Zagrebačkoj nadbiskupiji, što je izašla pod naslovom "Spomenica žrtvama ljubavi Zagrebačke nadbiskupije", Zagrebačka nadbiskupija, Zagreb, 1992., ... gdje sam o maceljskim žrtvama pisao na str. 162. – 177. i 697. – 702. Drugi važan susret bio je u podrumu patologije na Šalati gdje su predstavnici Zagrebačke nadbiskupije, Hrvatske franjevačke provincije u Zagrebu sa skupinom nazočnih na čelu sa saborskim zastupnikom Ivanom Lackovićem Croatom utvrdili činjenično stanje, sve fotografirali, posebice smrtne ostatke iz jame IVD gdje su pobijeni svećenici i bogoslovi, kako bi ostala dokumentacija i trag o ovom nevjerojatnom drugom mučeništvu i poniženju naših mučenika mimo volje rodbine i predstavnika Crkve.«

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»fra Leo Petrović i 65 subrača«, VII., 1 (12),
Široki Brijeg, 2014.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14,
88220 Široki Brijeg
HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid

Veza:
tel.: (039) 700-325
faks: (039) 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilu izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD;
Canada 13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga... (s naznakom za Vicepostulaturu i nakanu):

a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovna Ljubuški:
žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Poteškoće su nas zaista stisle sa svih strana, ali to ne znači da smo izgubili nadu. Dapače. Idemo naprijed dokazujući da znamo što znači biti pravi ljudi i pravi kršćani.

Udruga *U ime obitelji* izvojevala je veličanstvenu pobjedu u obrani braka. Trebalo je, na žalost, dokazivati da je on zajednica muškarca i žene. Drukčije su, naime, držali oni zadojeni komunističkim, liberalnim i sličnim namislima. Takvi su doveli do toga da je tijekom XX. stoljeća ubijeno više od 600 osoba iz hijerarhije Crkve u Hrvata, a ubijeni iz puka Božjega broje se na stotine tisuća. Don Anto Baković o svemu je napisao knjigu *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*. Odgovor je to na želju pape Ivana Pavla II. da se dolaskom novoga tisućljeća popišu žrtve komunističkog sustava. Biskup don Mile Bogović ozbiljno je sve shvatio pa je počeo graditi Crkvu hrvatskih mučenika i govoriti što je to zapravo mučeništvo. Kasnije iz svega izrasta Komisija HBK i BK BiH za hrvatski martirologij. Između ostaloga, do sada je održala simpozij *Hrvatski mučenici i žrtve iz vremena komunističke vladavine* te izdala zbornik radova. Uskoro će, uz Božju pomoć, biti i simpozij koji pobliže govori o samome mučeništvu. Komisija je već počela i s popisivanjem katoličkih žrtava iz vremena komunističke vladavine te s traženjem mučenika među njima. Na raznim stranama Crkve u Hrvata djeluje više postulatura i vicepostulatura, a neki se spremaju krenuti tim putem. Crkva se, dakle, pokrenula.

Ni država Hrvatska ni država BiH, gdje su Hrvati konstitutivan narod, na žalost ne idu tim putem. Svakako treba izdvojiti povjerenstva za obilježavanje i uređivanje grobišta iz Drugoga svjetskog rata u Herceg Bosni, BiH. Međutim, to je naum nastao odozdo, iz puka. U Hrvatskoj ni toga nema. Umjesto sustavne brige o nevino pobijenima ili o dostojnom zatvaranju povijesne stranice Drugoga svjetskog rata, tamo je sve zgurano pod Ministarstvo branitelja kojemu je »netko« zapovjedio da kad se već ne može postići da ne postoje posmrtni ostatci pobijenih, onda se može postići da se zatru svi drugi tragovi i time otupe ta događanja. U suprotnosti je to s rezolucijom Vijeća Europe koje je 23. kolovoza prozvalo Danom sjećanja na žrtve totalitarizama (nacionalsocijalizma, fašizma i komunizma) i pozvalo države da se suoče s tim teškim nasljedom. Ovdje to očito nije slučaj.

Zahvaljujući odgovornu radu (hvala svima), uspjeli smo pronaći i fra Martina Soptu i fra Slobodana Lončara. Pokopat ćemo ih u samostanskoj crkvi na Širokom Brijegu 7. veljače 2014. No, osim njihovih posmrtnih ostataka imamo i predmete koji su njima ili drugim pobijenim pripadali. A oni mnogo kažu o svemu.

Možemo zaključiti da se ne ćemo dati. Tko je s Bogom, taj je pobjednik, unatoč svim poteškoćama.

Mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Istraživanja	40
Podsjetnik	20	Pobijeni	44
Povijesne okolnosti	25	Nagradni natječaj	51
Povjerenstva	39	Razgovor	56